

6. Сніжко В. Рослинні свята наших предків / В. Сніжко // Українознавство. – С. 13–15.
7. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : Радянська школа, 1985. – 312 с.
8. Скуратівський В. Т. Місяцелік: Укр. нар. календар / Василь Скуратівський. – К. : Мистецтво, 1993. – 208 с. : іл.

Анотація

В.Ф.Алешко, А.Н.Бродовская

Использование этнокультурного воспитательного потенциала в ознакомлении дошкольников с природной средой

В статье рассматривается проблема ознакомления детей дошкольного возраста с природной средой. Акцентируется внимание на использование этнокультурного воспитательного потенциала в формировании личности и использование народных природоведческих традиций в ознакомлении дошкольников с природной средой.

Ключевые слова: *этнокультура, народная педагогика, природоведческие традиции, народное творчество, краеведческий принцип.*

Summary

V.F.Aleshko, A.M.Brodovska

The Use of Ethnic-Cultural Educational Potential During the Acquaintance of Preschool Children with Nature

The article deals with the problem of the acquaintance of preschool children with nature. It pays attention to the use of ethnic-cultural educational potential in the formation of a personality and the use of folk nature study traditions during the acquaintance of preschool children with nature.

Key words: *ethnic culture, folk pedagogics, nature study traditions, folk creativity, nature study principle.*
Дата надходження статті: «17» вересня 2012 р.

УДК 37.018(045)

ANNA ANDRZEJEWSKA,
doktor
(Warszawa, Polska)

Zagrożenia cyberprzestrzeni wśród dzieci i młodzieży nowym wyzwaniem dla współczesnego pedagoga i rodzica

Funkcjonowanie dzieci i młodzieży w przestrzeni wirtualnej

Wirtualny świat jest atrakcyjny, daleko odbiegający od rzeczywistości, fascynujący, pociąga niezwykłością wielu ludzi. Życie w wirtualnej wspólnocie pozwala na przewyciężenie alienacji, samotności i izolacji. Kontakty w Internecie są przeważnie mniej stresujące i bardziej odważne niż w świecie rzeczywistym. Ludzie nawiązują sieciowe przyjaźnie i nie traktują tego jako coś przelotnego. Wręcz przeciwnie zdarza się, że osoby zaprzyjaźnione przez sieć składają się grupę osób nam najbliższych. Bliskość emocjonalna w sieci w sieci odzwierciedlana jest przez częstość, z jaką napotykamy inną osobę, a także przez krzyżowanie się dróg np. przez udzielanie się w tych samych grupach dyskusyjnych, korzystanie z podobnych komunikatorów, odwiedzanie analogicznych miejsc. Dzięki temu doświadczają się bliskości [5, s.167-168].

Pojęcie «rzeczywistość wirtualna» (ang. Virtual reality – VR) pojawiło się w późnych latach 80. Dwudziestego wieku. *Wirtualny to według Słownika języka polskiego «tworzony sztucznie za pomocą techniki komputerowej; wykorzystujący rzeczywistość tworzona w ten sposób»*[J. Bednarek, *Aktualność i ważność problematyki człowieka w cyberprzestrzeni*, [w:] A. Andrzejewska, J. Bednarek (red.), *Cyberświat możliwości i zagrożenia*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2009, s. 27].

W wirtualnych światach chcemy być obecni przez swoje wirtualne reprezentacje. Naszymi reprezentantami stały się nazwy, rysunki, obrazy, ikony, aż w końcu mogliśmy się wcielić w trójwymiarowe obiekty, odgrywające aktywne role w wirtualnym świecie. Te wirtualne wcielenia nazywamy awatarami. Nie są one losowymi, przypadkowymi, czy też formalnymi reprezentantami w wirtualnym świecie. Ich charakter zwykle odzwierciedla jakąś naszą wizję w zakresie cech fizycznych, zachowania, a nawet nastroju [J. Bednarek, *Spoleczeństwo informacyjne i media w opinii osób niepełnosprawnych*, Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa, 2005, s. 31].

Przekształcanie świata wirtualnego przez realne środowisko społeczne jest oczywiste i nie wymaga dowodu: Internet kształtują żywi ludzie tu i teraz, wnoszą tam swe nawyki, uczucia, wiedzę.... Jest to oczywiście proces zwrotny, ale o tym mniej wiemy, jak rzeczywistość wirtualna transformuje nasze życie, co wynika z tej interpretacji, jakie hybrydy z tego się rodzą, na ile przestrzenie się zlewają na ile

zaś są autonomiczne [M. Krzysztofek, *Nowa planeta: percepcje cyberprzestrzeni*, [w:] M. Sokołowski (red.), *(Kon)teksty kultury medialnej, Analizy i interpretacje*, Tom 1, Wyd. Algraf, Olsztyn 2007, s. 229]. Wirtualność może występować co najmniej w potrójnym znaczeniu: technicznym (informatycznym), jako przestrzeń tworzona przez połączone w sieci komputery; potocznym lub filozoficznym. Fascynację rzeczywistością wirtualną zawdzięczamy w dużej mierze pomieszaniu tych trzech znaczeń. W ujęciu filozoficznym wirtualne jest to, co istnieje potencjalnie a nie jako akt, ale co dąży do aktualizacji. Wirtualność wyprzedza więc rzeczywistość lub formalną konkretyzację (drzewo jest wirtualne obecne w nasieniu) W ujęciu filozoficznym wirtualność jest bardzo istotnym wymiarem rzeczywistości. W rozumieniu potocznym termin «wirtualność» oznacza często nierealność, rzeczywistość zakładającą materialne niespełnienie, nienamacalną obecność (teleobecność). Pojęcie «rzeczywistość wirtualna» jawi się wówczas jako oksymoron. Na ogół sady się, że jakaś rzecz powinna być albo rzeczywista, albo wirtualna – nie może więc mieć równocześnie tych dwóch właściwości [M. Krzysztofek, *Nowa planeta: percepcje cyberprzestrzeni*, [w:] M. Sokołowski (red.), *(Kon)teksty kultury medialnej, Analizy i interpretacje*, Tom 1, Wyd. Algraf, Olsztyn 2007, s. 223].

Warto także zasygnalizować, że o ile rzeczywista przestrzeń wzbogacona jest o elementy natury, które integralnie łączą się z tym, co stworzył człowiek, to wirtualna przestrzeń jest sztucznie wytworzona przez ludzi, o tyle nietypowa, że trudna do pokazania i umiejscowienia. Przemiany w tym zakresie są tak wielkie, iż ostatnio coraz częściej mówi się o mającej wkrótce nadejść epoce wirtualnej rzeczywistości, która w założeniach zmieni dotychczasowe oblicze naszej cywilizacji. Już teraz próbuje się na różne sposoby przewidywać pozytywne i negatywne konsekwencje owego wynalazku mającego wymiar globalny, a nawet międzykontynentalny [J. Bednarek, *Spółczesność informacyjna i media w opinii osób niepełnosprawnych*, Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2005, s. 26.].

Dla niektórych osób życie wirtualne jest tak pociągające, iż staje się ono życiem podstawowym. W cyberprzestrzeni tworzą swój własny, zamknięty świat – ograniczony do najbliższej przestrzeni życiowej, składającej się z kuchni, łóżka i komputera. Najchętniej każda wolna chwilę przeznaczają na kontakt z cyberprzestrzenią [A. Andrzejewska, *Świat wirtualny – kreatorem rzeczywistości dziecka*, [w:] A. Andrzejewska, J. Bednarek (red.), *Cyberświat: możliwości i zagrożenia*, Wyd. Akademickie «Żak» Warszawa 2009, s. 176.].

Cyberprzestrzeń daje poczucie bezpieczeństwa, przebywając w niej jesteśmy władcami. Gdy ktoś nas obrazi, bądź coś nam się nie uda, zawsze możemy to przerwać. Tu łatwo się dowartościować – można się kreować, być ideałem, czego nikt z wirtualnych znajomych nie zweryfikuje. Interaktywny sprzęt pozwala na wytworzenie iluzji uczestniczenia w cyberprzestrzeni w wydarzeniach mniej lub bardziej prawdopodobnych i można tu zrealizować niemalże wszystko, łącznie z zaspokajaniem potrzeb seksualnych, do których można znaleźć partnerki, dla których nie ma znaczenia wiek, wygląd, atrakcyjność [Tamże, s.177].

W dzisiejszych czasach możemy powiedzieć, że świat wirtualny pełni coraz większą rolę w życiu dziecka i jego relacjach z otoczeniem. Przestrzeń wirtualna jest coraz bardziej dla niego atrakcyjna niż rzeczywista. Fikcja wypełniająca ekran komputera, daje pozory realności ze względu na swoją formę przetwarzania rzeczywistości i daje poczucie autentyzmu.

Jednym z kluczowych problemów, budzących niepokój jest relacja między elektronicznie spreparowaną fikcją i rzeczywistością, dokonują się tu bowiem istotne przesunięcia w rozumieniu prawdy i fikcji. Stwarzany jest nowy typ fikcji, która rości sobie prawo do bycia prawdą (w odróżnieniu np. od tradycyjnej fikcji literackiej) [K. Pankowska, *Rzeczywistość zapośredniczona – nowe problemy wzrastania dziecka w przestrzeni multimedialnej*, [w:] J. Izdebska (red.), *Media elektroniczne – kreujące obraz rodziny i dziecka*, Wyd. Trans Humana, Białystok 2008, s. 29].

We współczesnym świecie niestety świat wirtualny staje bardzo często alternatywą dla dzieci i młodzieży. Nabral obecnie bardzo dużego znaczenia, ze względu na łatwość dostępu, atrakcyjność oraz popularność. Pochłania im coraz więcej czasu. Dzieci potrafią przebywać w wirtualnej przestrzeni po wiele godzin w ciągu dnia. Odcinają się od rzeczywistych kontaktów z rodziną, rówieśnikami, wyrażają w nim zarówno emocje pozytywne, ale szczególnie także negatywne, dla których realny świat byłby pewną barierą.

Świat wirtualny absorbuje ludzi, odciągając ich od prawdziwych problemów i walorów życia. Dla dzieci rzeczywistość wirtualna może być tym bardziej szkodliwa, gdyż granica między iluzją a prawdziwym światem jest często zamazana, czego dziecko nie jest w stanie zweryfikować na podstawie wcześniejszych doświadczeń. Tworzenie cech uogólnionych na podstawie cech wirtualnych osób, przejawianych i często nie mających wiele wspólnego zarówno z rzeczywistymi osobami, jak i pożądanymi wzorami, w oczywisty sposób w negatywny sposób wpływa na proces konstruowania tożsamości dziecka. Obawa ta wiąże się z krytyką gier komputerowych, których fikcyjny charakter nie do końca może być uświadomiony przez najmłodszych, a także wpływu zawartej w nich przemocy na kształtowanie się postaw i wartości. Bohaterowie gier komputerowych, znajomi z czatu czy forum

internetowego, stanowić mogą kontrowersyjne grupy odniesienia, będące poważną konkurencją dla rzeczywistych osób i tradycyjnych więzi [J. Cent, *Nowe media – dylematy rodziców*, [w:] M. Bogunia-Borowska (red.), *Dziecko w świecie mediów i konsumpcji*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 89.].

«Spora część krytyki Internetu i gier komputerowych w odniesieniu do młodego użytkownika dotyczy nie tyle treści, jakie są za jego pośrednictwem przekazywane, ale immanentnych cech tego medium. To krytyka zarówno skuteczna, jak trudna do podważenia, gdyż nie zależy od deklaracji dobrych chęci twórców stron ani od uwagi i ochrony, jaka mogą rodzice objąć surfujące po sieci dziecko. Największymi niebezpieczeństwami będą tutaj:

- negatywny wpływ (jakiegokolwiek formy użytkowania) na rozwój psychofizjologiczny dzieci;
- uzależnienie od Internetu;
- dehumanizacja i alienacja;
- brak umiejętności odróżniania fikcji od rzeczywistości przez dzieci;
- czasochłonność;
- kosztowność;
- łatwość w dostępie do nieodpowiednich treści i kontaktów;
- brak skutecznych zabezpieczeń i możliwości kontroli» [Tamże, s. 88].

Wśród zagrożeń związanych z treściami i kontaktami wynikającymi z przypadkowych i niezaplanowanych działań w Internecie, wymienia się najczęściej:

- pedofilię;
- pornografię;
- cyberseks;
- anoreksję i bulimię;
- agresję i przemoc płynącą z niebezpiecznych gier komputerowych:
- cyberbullying;
- cyberprzestępstwa;
- samobójstwa z inspiracji sieci;
- seksting;
- bigoreksję;
- kontakty z sektami i grupami działającymi na pograniczu prawa i niezgodnie z prawem.

Wpływ świata wirtualnego na dzieci i młodzież możemy dostrzec również poprzez komunikaty, które są przepelnione nadmiarem różnorodnych informacji, a często także pornografią oraz innymi destrukcyjnymi treściami prezentującymi przemoc, pedofilię, samookaleczenia, samobójstwa oraz inne zachowania destrukcyjne. Młodzi ludzie są narażeni na kontakt z nimi czasem przez zupełny przypadek. Ochrona przed nimi staje się wyzwaniem dla współczesnego rodzica i pedagoga.

2. Nauczyciel i rodzic wobec bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w cyberprzestrzeni

W cyberprzestrzeni można funkcjonować praktycznie w oderwaniu od świata rzeczywistego, co jest niezwykle niebezpieczne dla młodego, rozwijającego się i wkraczającego w społeczność człowieka.

Zagrożenia, które stwarza korzystanie z cyberprzestrzeni, dotyczą wszystkich. Nie wszyscy jednak w takim samym stopniu je rozumieją i przeżywają. Nie wszyscy też potrafią prawidłowo opisać samo zdarzenie oraz emocje, jakie w nich wywołało. Ochrona przed nowymi zagrożeniami staje się największym wyzwaniem dla wielu środowisk, w tym w szczególności środowiska pedagogicznego i profilaktycznego.

Wykorzystywanie cyberprzestrzeni do świadomej i celowej działalności jest możliwe, wymaga to jednak opracowania programów ochrony przed zagrożeniami mającymi w niej miejsce. Podstawową metodą zapobiegania zagrożeniom jest stosowanie profilaktyki. Według W. Okonia «profilaktyka to ogół działań zapobiegających niepożądanym zjawiskom w rozwoju i zachowaniu się ludzi» [W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2007, s. 333].

Analiza zagrożeń pokazuje wychowawcom, nauczycielom, jak wiele problemów rodzą media i cyberprzestrzeń w którą często wpadają dzieci i młodzież. Wzrasta więc funkcja szkoły związana z prowadzeniem profilaktyki, skierowanej na wspieranie psychospołecznego rozwoju dzieci i młodzieży. Zadaniem szkoły jest przygotowanie młodego pokolenia do życia w realnym świecie z innymi, dla innych i wśród innych [G. Miłkowska, *Miejsce szkoły w cyberprzestrzeni edukacyjnej*, «Edukacja», nr 1/2011, s. 45].

W ramach funkcji profilaktycznej ważne są następujące zadania szkoły:

1. ochranianie młodego człowieka przed negatywnymi skutkami uczestnictwa w rzeczywistości wirtualnej;
2. kształcenie umiejętności współpracy, współdziałania i współżycia w realnym świecie, wskazywanie na wartości kontaktów międzyludzkich;

3. pomoc uczniom w rozumieniu sprzecznych wiadomości zawartych w internecie;
4. diagnozowanie i pomoc uczniom uzależnionym;
5. lansowanie zdrowego trybu życia.

Realizacja funkcji i zadań profilaktycznych szkoły, a zwłaszcza ich efekty, są zależne od rodziców. Rola rodziców ważna jest już od pierwszych lat życia dziecka. Zanim osiągnie ono wiek szkolny, powinno mieć wykształcone pewne podstawowe nawyki kształtujące bezpieczną postawę wobec zagrożeń. Rodzice są pierwszymi wychowawcami swoich dzieci, ważne jest, aby zdobywali wiedzę i kompetencje medialne, żeby móc nauczyć dzieci właściwego korzystania z mediów [A. Andrzejewska, *(Nie) bezpieczny komputer od euforii do uzależnień*, Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2008, s. 40.]. Aby uchronić dziecko przed zagrożeniami płynącymi z internetu, należy zapoznać się z radami kierowanymi do rodziców:

1. Niech komputer stoi we wspólnym miejscu.
2. Nie karz dziecka za błędy, o których ci mówi.
3. Rozmawiaj z dzieckiem.
4. Nie bój się przyznać do niewiedzy.
5. Baw się siecią, poznawaj ją.
6. Surfuj po sieci ze swoim dzieckiem.
7. Pokazuj dziecku wartościowe miejsca w sieci.
8. Ustal z dzieckiem zasady korzystania z Internetu i egzekwuj je.
9. Porozumiewaj się z rodzicami kolegów i koleżanek dziecka.
10. Ucz dziecko zasad bezpieczeństwa, nie strasz jednak zagrożeniami.
11. Wychowuj do sieci.

12. Wspomagaj się programami filtrującymi [J. Dobrołowicz, *Jak zapobiegać zagrożeniom płynącym z sieci?*, «Nauczanie Początkowe», nr 1/2009, s. 19].

W profilaktyce zagrożeń powodowanych przez cyberprzestrzeń ważne są różnego rodzaju kampanie, konferencje i szkolenia z tego zakresu. Mają na celu uwrażliwienie nie tylko dzieci, ale także rodziców i nauczycieli w tym obszarze. Niewiedza tych wszystkich środowisk na temat uzależnień, patologii i cyberprzestępstw jest niewielka. W trosce szczególnie o najmłodsze pokolenie podjęte powinny zostać wszelkie działania zmierzające do ich ochrony w cyberprzestrzeni.

Podsumowanie

Problemy związane z zagrożeniami cyberprzestrzeni są nowym zjawiskiem w niewystarczającym stopniu rozpoznanym na gruncie nauk społecznych, zwłaszcza nauk o wychowaniu w Polsce. Jednocześnie środowiska oświatowo-wychowawcze (rodzina, szkoła) i placówki profilaktyczne nie są przygotowane do odpowiednich działań. Braki w tym zakresie dotyczą zarówno świadomości, wiedzy i umiejętności w zakresie profilaktyki, rozpoznawania (diagnozy) i terapii.

Nieracjonalne użytkowanie najnowszych mediów cyfrowych i uczestniczenie w cyberprzestrzeni powoduje często zmiany w funkcjonowaniu człowieka w obrębie sfery: intelektualnej, wyzwalając bierną postawę odbiorcy, rodząc bezrefleksyjność i ograniczając twórcze nastawienie do otaczającej rzeczywistości; emocjonalnej, powodując zmiany w sposobie zachowania (np. wzrost poziomu agresji, kształtowanie nie aprobowanych społecznie postaw i zachowań jednostki); społecznej, rozluźniając więzi rodzinne i międzyludzkie, co w konsekwencji może prowadzić do izolacji użytkownika od otaczającego go świata.

Bibliografia

1. Andrzejewska A., *(Nie) bezpieczny komputer od euforii do uzależnień*, Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2008.
2. Andrzejewska A., Bednarek J. (red.) *Cyberświat możliwości i zagrożenia*, Wyd. Akademickie «Żak», Warszawa 2009.
3. Andrzejewska A., *Świat wirtualny – kreatorem rzeczywistości dziecka*, [w:] A. Bednarek J., *Multimedia w kształceniu*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2008.
4. Bednarek J., *Multimedialne kształcenie ustawiczne nauczycieli*, Wyd. WSP TWP, Warszawa 2010.
5. Bednarek J., *Spoleczeństwo informacyjne i media w opinii osób niepełnosprawnych*, Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa, 2005
6. Cent J., *Nowe media – dylematy rodziców*, [w:] Bogunia-Borowska M. (red.), *Dziecko w świecie mediów i konsumpcji*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
7. Dobrołowicz J., *Jak zapobiegać zagrożeniom płynącym z sieci?*, «Nauczanie Początkowe», nr 1/2009.
8. Krzysztofek M., *Nowa planeta: percepcje cyberprzestrzeni*, [w:] M. Sokołowski (red.), *(Kon)teksty kultury medialnej, Analizy i interpretacje*, Tom 1, Wyd. Algraf, Olsztyn 2007.
9. Miłkowska G., *Miejsce szkoły w cyberprzestrzeni edukacyjnej*, «Edukacja», nr 1/2011.
10. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2007.

11. Pankowska K., *Rzeczywistość zapośredniczona – nowe problemy wzrastania dziecka w przestrzeni multimedialnej*, [w:] Izdebska J. (red.), *Media elektroniczne – kreujące obraz rodziny i dziecka*, Wyd. Trans Humana, Białystok 2008.

Дата надходження статті: «3» вересня 2012 р.

УДК 37.017.4:37.013

О.О.АНТИПЕЦЬ,
аспірант
(м. Чернігів)

Теорія і практика етнізації дітей засобами наукової спадщини М.А.Маркевича

У статті розкрито теорію та практику етнізації дітей, засоби етнізації, висвітлено практику виховання національної свідомості дітей засобами наукової спадщини М.Маркевича: історія, мова, фольклор, свята, обряди, звичаї, народний календар.

Ключові слова: етнізація, національна свідомість, дошкільники, молодші школярі, засоби етнізації, наукова спадщина М.А.Маркевича.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Під час трансформаційних процесів, що відбуваються у суспільстві, йде процес відродження національної свідомості громадян, що і є основним напрямком виховання у сучасному суспільстві. Відродження української нації, національної ідеї, пробудження її волі, зміцнення національної гідності, національної свідомості та національної єдності відбуваються сьогодні стихійно, що й викликало необхідність розвитку наукового підходу, у вихованні як до теоретичних, так і до практичних проблем породжених сьогоденням.

Україна переживає сьогодні реабілітацію і запізніле вороття в країну багатьох імен духовних провідників нації. Серед таких великих імен – Л.Українка, І.Огієнко, М.Драгоманов, М.Грушевський, С.Русова – постає постать і М.Маркевича (1804-1860) – історика, етнографа, композитора.

Сьогодні, в умовах змін у соціальному та політичному житті України, постала потреба радикальної перебудови у сфері виховання. Державна національна Доктрина визначає головну мету національного виховання на сучасному етапі – це передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і, на цій основі, формування особистісних рис громадянина України. Першорядне значення надається розвитку духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, індивідуальних здібностей та національної свідомості. Любов до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля держави, засвоїти духовну культуру та історію свого народу, високу мовну культуру, оволодіння українською мовою, шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій як українців, так і представників інших націй, які живуть в Україні, мають стати основою виховання національно свідомих громадян. Тільки за цих умов Україна, як держава, матиме майбутнє і перспективу розвитку.

Тому, одним з найголовніших принципів програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») є її національна спрямованість, що є органічним поєднанням національної історії і традицій. збереження та збагнення культури українського народу.

Засновник теорії народного виховання К.Ушинський зазначав: «Народ сам творить свою історію і виховання є одним із основних шляхів саморозвитку. Тому систему народного виховання не можна вдумати або запозичити в інших народів» [4, с.99].

Нація – таке соціальне об'єднання людей, які розмовляють однією мовою, живуть на одному, більш-менш обмеженому природою, терені; приблизно в одному кліматі, зв'язаних між собою одним темпераментом, однією історичною долею, які розвинулися під багатовіковим впливом одних фізичних умов життя.

Кожна нація вкладає свою, відмінну від інших націй, цінність до загальної скарбниці. Національне виховання спрямоване, перш за все, на формування у населення національної самосвідомості, міжпоколінної трансформації етнічних норм та цінностей, а також забезпечує відтворення етносу, зберігаючи, розвиваючи і передаючи новим поколінням життєвий досвід свого народу і виховуючи дітей на кращих народних традиціях.